

Nuoren arki yksilönä ja yhteisön jäsenenä – Surffailua ajassa, tilassa ja vuorovaikutusverkostoissa¹

Riikka Korkiamäki

Johdanto: Postmodernin nuoren yhteisöllinen arki

Koulukavereiden kanssa olen harvemmin, sillä (– –) miitä pidetään hieman outona tämän jo monta vuotta kestäneen Japani-fanitituksen vuoksi. (– –) Koulukamujen kanssa käy siis joskus jutut vähiin. Sen sijaan parhaimmat ystäväni ymmärtävät minua, ja he ovat itsekkin vannoutuneita Japani-faneja. Mah, Shimatta, miksi en voi halata heitä kaikkia kerralla? (Nonna 15 v, A10)²

Yhteisön jäsenyyttä, kuulumista johonkin, voidaan pitää yhtenä ihmisen perustarpeista. Yksilö tarvitsee yhteisöä ja kokemusta sen täysivaltaisesta jäsenyydestä vahvistaakseen subjektiuttaan ja kokeakseen elämänsä mielekkäänä (ks. esim. Kurki 2002, 38; Tast

¹ Artikkelin on julkaistu alun perin otsikolla *Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä* PS-kustannuksen kustantamana teoksessa Roivainen, Nylund, Korkiamäki & Raitakari (2008) *Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?* Ks. www.ps-kustannus.fi. Alkuperäistä artikkelia on muokattu tähän julkaisuun soveltuvaksi.

² Artikkelissa käytetyt aineisto-otteet on koodattu peitenimin ja numeroitu satunnaisessa järjestyksessä (A=ainekirjoitus, P=päiväkirja). Myös lainausten sisällä olevat henkilöiden ja paikkojen nimet ovat pseudo-nyymejä. Luettavuuden parantamiseksi lainausmerkit on jätetty pois ja aineistolainaukset on kursivoitu.

2007, 40). Artikkelissani olen kiinnostunut siitä, miten yhteisöllisyys ja yhteisön jäsenyys rakentuvat osana nuorten arkisia vuorovaikutuskäytäntöjä. Lähestyn arkea tilan, ajan ja sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta ja 14–16-vuotiaiden nuorten kirjoittamien tarinoiden kautta: Miten tila, aika ja sosiaalinen vuorovaikutus jäsentävät nuorten yhteisöllistä arkea tai, toisinpäin, miten nuoret kertomuksissaan tuottavat yhteisöllisyyttä hyödyntäen tilan, ajan ja sosiaalisen määreitä? Millainen on yksilön autonomian ja kulttuurisen yhteisyyden välinen suhde nuorten arkiyhteisöjen rakentumisessa ja rakentamisessa?

Sosiaalipedagogiikassa nuoruutta tarkastellaan ennen kaikkea ikäkautena, jolloin nuori rakentaa identiteettiään suhteessa ympäröivään yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen maisemaan sekä etsii paikkaansa monien vaihtoehtoisten osallisuuksien tarjonnassa (Nivala 2007, 89–90). Sosiokulttuurisen integraation (Wexler, Grosshans, Qiao Hong Zhang & Byoung-Uk 1991³; ks. myös Kurki 2006, 146–148) tavoite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, vaan mielekkäitä kiinnittymisen tapoja on useita. Nykynuoren arkea leimaa yhteisöllisten kiinnittymispintojen runsaus ja vaihtoehtoisuus. Perinteisten yhteisöjen, perheen, koulun ja asuinalueen, rinnalla nuorten kuulumisen jäsentyy ”yli rajojen”, muutenkin kuin kansallisessa mielessä (ks. Hautaniemi 2004, 29). Lähiyhteisöjen paikallisuus ei ole enää vain fyysistä tai henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen sidottua, vaan yhteisöllisyyden tunne voi rakentua myös virtuaalisesti, kuvitteellisesti ja symbolisesti. Tämä ei tarkoita, että perinteiset yhteisöt olisivat menettäneet merkityksensä. Niiden olemassaolo kuitenkin rakentuu yhä enemmän suhteessa muihin, ylijajaisiin (ks. Hautaniemi 2004; Hirsiaho, Korpela & Rantalaiho 2005; Martikainen 2006) yhteisöllisyyksiin. Jälkimodernin yhteisönäkemyksen mukaan yhteisöissä onkin keskeistä merkitysten ja identiteetin etsintä monimuotoisissa yhteisöllisissä suhteissa, ei niinkään toiminnallinen yhteisyys tai välitön vuorovaikutus (Hautamäki 2005, 8–10).

³ Wexler, P., Grosshans, R. R., Qiao Hong Zhang & Byoung-Uk, K. 1991. The Cultural Perspective. *Citizenship Education in Culture and Society*. Teoksessa R. E. Gross & T. L. Dynneson (eds.) *Social Science Perspectives on Citizenship Education*. New York: Teachers College Press, Columbia University, 141–160 (viitattu teoksessa Nivala 2007, 95–99).

Olipa kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa kasvokkaista tai kohtaamatonta, reaalista tai kuvitteellista, välittömään tai välilliseen vuorovaikutukseen perustuvaa, edellyttää yhteisöön kuulumisen tunne kuitenkin aina oman subjektiviteetin suhteuttamista muihin ihmisiin ja ihmisryhmiin. Yhteisöllisyyttä ja yksilöllisyyttä ei tulekaan tarkastella toisilleen vastakkaisina, vaan ikään kuin saman kolikon eri puolina. Yksilöllinen arvokkuus voi todentua vain sosiaalisissa suhteissa, ja yhteisön muodostuminen riippuu yksilöllisistä prosesseista (Kurki 2002, 38–39, 68–69).

Nuorilla yhteisön jäsenyys rakentuu yhtäältä etäällä ja laajassa mittakaavassa – nuorena, koululaisena, suomalaisena, länsimaalaisena – toisaalta taas lähellä ja pienimuotoisena: perheenjäsenenä, oman luokan oppilaana, osana kaveriporukan nettirinkiä. Artikkelissani tarkastelen näistä jälkimmäistä, sitä arjen paikallista ja pienimuotoista yhteisöllisyyttä, jonka perusteella syntyy jokapäiväinen kokemus johonkin kuulumisesta. Alfred Schütz in arkielämän tulkintaan tukeutuen tutkin yhteisöjen rakentumisen tilallisia, ajallisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia (ks. Schütz & Luckmann 1985). Tarkasteluni kohteena on yhteisöllisen arjen jäsentyminen nuorten kirjoittamissa tarinoissa sosiaalisista suhteistaan arkisissa lähiympäristöissä.

Arjen yhteisöt kirjoitustehtävänä ja analyysin kohteena

Tutkimustani varten pyysin keskisuuren suomalaisen koulun kahdeksaluokkalaisten kirjoittamaan sosiaalisista suhteistaan, yhteisöllisistä siteistään sekä toiminnastaan (ja tekemättömydestään) muiden ihmisten kanssa. Aineisto kerättiin koulussa mutta nuorille korostettiin, että he kirjoittavat yksinomaan tutkijalle ja tutkimustarkoituksiin: opettajat eivät lue tekstejä, eikä tutkimustehtävään osallistuminen tai osallistumattomuus vaikuta kouluarvosanoihin. Tästä huolimatta kouluympäristö aineistonkeruun kontekstina on saattanut vaikuttaa kirjoitusten sisältöihin (ks. esim. Gordon, Holland & Lahelma 2000). Nuoret allekirjoittivat kirjallisen suostumuksen tekstinsä käytöstä tutkimustar-

koitukseen, ja heidän vanhempiaan informoitiin tutkimuksesta kirjeellä. Aineisto kerättiin keväällä 2006.

Nuorille antamani vaihtoehtoiset aiheet, joita oli täsmennetty muutamilla alakysymyksillä, olivat Kuka on minulle tärkeä ja miksi?, Ihmiset ympärilläni koulussa tai Ihmiset ympärilläni vapaa-ajalla. Halutessaan nuoret saivat myös kirjoittaa yhdistelmän annetuista aiheista tai otsikoida itse tekstinsä. Tähän ainekirjoitustehtävään halusi osallistua koulun 73 kahdeksaluokkalaisesta 22 poikaa ja 32 tyttöä. Tekstien pituus vaihteli viidestä rivistä viiteen täyteen kirjoitettuun sivuun, ja niiden luonne ranskalaisilla viivoilla alakysymyksiin vastaamisesta intiimeihin ja tunnepitoisiin tarinoihin. Pyydettyjen aiheiden lisäksi nuoret kirjoittivat myös muista heitä askarruttaneista aiheista: *Siin on mun perus arkipäivä. En tie teekkö tol tiedol mitää mut kerroin silti. tai Kerron kuiteski viel eräästä tapauksesta joka sattui xx.x.2006. Se on nimittäin kauheeta, ei olla vieläkkää päästy siit yli....* Ainekirjoitusaineiston lisäksi seitsemän nuorta tarjoutui pitämään päiväkirjaa sosiaalisesta kanssakäymisestäään muiden ihmisten kanssa; näistä neljä, kaikki tyttöjen, on mukana analyysissä kolmen muun jäätyä informaatioarvoltaan vähäisiksi. Kokonaisuudessaan aineistoni muodostuu 125 sivusta käsinkirjoitettua tekstiä, joissa nuoret jäsentävät arkeaan ja paikallisyhteisöllisiä jäsenyyksiään monin tavoin.

Olen analysoinut nuorten tekstejä lähtökohtanani etnometodologinen näkemys siitä, miten arjen toimintojen kautta tuotetaan sosiaalista järjestystä ja paikalliskulttuurista ymmärrystä. Liikkeelle lähtöni on ollut teoreettinen: Alfred Schützin kolmiulotteinen tulkinta arjesta tilallisena, ajallisena ja sosiaalisena konstruktiona toimii analyysiani ohjaavana skeemana (ks. Schütz & Luckmann 1985). Teorialähtöisten ulottuvuuksien sisällä olen kuitenkin kiinnostunut ennen kaikkea nuorten omista tilallisen, ajallisen ja sosiaalisen osallisuuden määrittämisistä. Tässä mielessä analyysini on myös aineistolähtöistä. Analyysini tukena olen hyödyntänyt jäsenkategorisoinnin analyysia, jolloin analyysin keskiössä ovat yhteisön jäsenten omat luokittelut (Sacks 1989; Hester & Eglin 1997; Silverman 1998; ks. myös Forsberg, Ritala-Koskinen, Järviluoma & Roivainen 1991; Järviluoma & Roivainen 1997). Nämä ilmiöitä ja niiden luonteenpiirteitä yhdistävät luokitukset saattavat

vahvastikin poiketa niistä ”luonnollisista” kategorioista, joilla kulttuurissamme asioita on yleisesti totuttu kuvaamaan ja ymmärtämään.

Jäsenkategorisoinnin analyysimenetelmää soveltaen olen laatinut jokaisesta aineistoni 58 tekstistä kolme taulukkomuotoista tiivistelmää: yhden tilaa, yhden aikaa ja yhden sosiaalista vuorovaikutusta kuvaavien kategorisointien (ks. Jayuusi 1984; Järviluoma & Roivainen 1997) perusteella. Kutakin kategorisointia selittämään olen liittänyt sitä kuvaavat laadulliset (kuvailevat) ja toiminnalliset (tekemiseen liittyvät) kategoriapiirteet. Tämänkaltaisen tiivistäminen on tehnyt näkyväksi myös nuorten käyttämiin määrittelyihin liittyvät julkilausutut tai sanomattomaksi jääneet vakio- ja vastinparit sekä luokituksia yhteen linkittävät ryhmittymät (Sacks 1989). On tärkeä huomata, että analyysini on sekä Schützian teoretisointia että nuorten arkista elämismailmaa vahvasti yksinkertaistava. Analyysitapani mahdollistaa kuitenkin nuorten yhteisöllisen kontekstin jäsentämisen toisin kuin perinteisesti eli nuorten eri yhteisöjä nimeämällä. Tarkoitukseni onkin analysoida nimenomaan sitä, miten nuoret arkista yhteisöllisyyttä teksteissään tuottavat, ei niinkään sitä, mitä kaikkea arkeen sisältyy tai missä yhteisöissä nuoret ovat jäseniä (vrt. Törrönen 2000, 146).

Arjen ajallisuus, paikallisuus ja vuorovaikutuksellisuus

(– –) perheeni tukee minua koulun kanssa ja auttavat jos minulla on ongelmia. Ja rakastavat minua. Ystäväni pitävät kanssani hauskaa ja jakavat kanssani paljon asioita, joita en pakosti pystyisi kertomaan muille, ystävät ovat tuki ja turva ilman niitä ei olisi mitään jokapäiväisessä elämässä. (Emmi 14 v, A4)

Modernin sosiaalipedagogisen keskustelun keskeisiä teemoja on Markki: jokapäiväisen elämän tyydyttävä sujuminen (elämänhallinta), subjektiivinen kokemus arjesta sekä yksilöllisen arjen rakentuminen osana yhteisöllisiä suhteita ja yhteiskunnallisia reunaehtoja. Arjessa selviytymisen kannalta tärkeät, yksilön oman elämänperspektiivin rakentumisen prosessit muodostuvatkin ennen kaikkea niissä

paikallisyhteisöllisissä käytännöissä, joissa nuoret ovat mukana. (Tast 2007, 38–39; ks. myös Salmi & Lammi-Taskula 2004). Siksi arjen analyysi, nuorten arkisten käytäntöjen tunteminen ja arkielämän kontekstin ymmärtäminen, on tärkeää (vrt. Ryynänen 2007, 112; Tast 2007, 38; ks. myös Hämäläinen & Kurki 1997, 126–130).

Sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä arjella tarkoitetaan ennen kaikkea ihmisten luonnollisen elämäntavan ja heille luonnollisten sosiaalisten suhteiden tunnistamista ja mahdollisuuksia oman arjen automiseen rakentamiseen (Hämäläinen & Kurki 1997, 126). Keskeistä on arjen kulttuurisen ympäristön hahmottaminen ja sen kunnioittaminen. Tietyssä paikallisessa ympäristössä ihmiset jakavat yhteisen ymmärryksen arkisten toimien kulusta ja tavoista toteuttaa niitä. Joka-päiväinen toiminta on yhtä kuin kulttuurissa yhteisesti jaetut säännöt ja normit. Nämä arkielämää ohjaavat, usein julkilausumattomat, prosessit ovat osa sitä käytännöllistä tietovarantoa, jonka kautta yhteisö tulee ymmärrettäväksi. (Garfinkel 1967.) Arki on intersubjektiivista toimintaa: arkielämän todellisuus rakentuu sekä luonnollisiksi muodostuneista, jaetuista ja yhteisesti ymmärretyistä itsestäänselvyyksistä että siitä sosiaalisesta ja kulttuurisesta tilanteesta, jota nuori kulloinkin elää (ks. Schütz & Luckmann 1985, 4–5; ks. myös Pietilä 2007, 13).

Fenomenologisen koulukunnan keskeisenä vaikuttajana ja etnometodologisen ajattelun taustahahmona tunnettu, ”arjen sosiologiksi” kutsuttu Alfred Schütz puhuu eletyn todellisuuden varastoinnista, arvioinnista ja suhteuttamisesta jokapäiväiseen kokemusvirtaan sekä osaksi henkilökohtaista elämänhistoriaa (Schütz & Luckmann 1985, 99–100). Schütz jäsentää arkea kolmella ulottuvuudella: elämismaailmamme vaihtuvat tilanteet ovat aina yhtä aikaa tilallisia, ajallisia ja sosiaalisia (mt. 35–92). Samankaltaiseen arjen jäsenyykseen lasten ja nuorten kohdalla on päätynyt esimerkiksi Raimondo Strassoldo (1993), jonka mukaan arkinen elämistila koostuu fyysisestä tilasta, arkea määrittävistä aika-tila-poluista sekä arjen vuorovaikutuksellisista ja emotionaalisista elementeistä. Kotimaisista tutkijoista esimerkiksi Maritta Törrönen (1999) kuvaa lasten institutionaalista arkea jakamalla sen viralliseen, tilan ja ajan säätelemään arkeen sekä epäviralliseen, vuorovaikutuksen määrittämään arkeen (ks. myös Gordon et al. 2000; Kyrönlampi-Kylmänen 2007; Tolonen 2001; Törrönen 2005).

Tila, aika ja sosiaalinen vuorovaikutus kohtaavat arjessa eritasoisilla toiminta-alueilla, joista ensisijainen Schützin mukaan on paikalliskulttuurinen lähiyhteisö (Schütz & Luckmann 1985, 41–45). Vaikka Schütz kertookin perustavansa analyysinsa nimenomaan aikuisten kanssakäymiselle toisten aikuisten kanssa ja sanoutuu irti lasten monimutkaisesta tavasta ymmärtää ja muokata sosiaalista todellisuuttaan (mt.), voidaan myös lasten ja nuorten arkista elämismaaailmaa tarkastella tukeutuen Schützin tulkintaan. Lapset, yhtä lailla kuin aikuiset, elävät tilassa, ajassa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa niin keskinäisissä paikalliskulttuurisissa ympäristöissään kuin suhteessa laajempiin, aikuisten määrittämiin yhteisöllisyyksiin. Aikuisten lailla myös nuoret rakentavat arkeaan ymmärrettäväksi ja hallittavaksi hyödyntäen paikalliskulttuurisesti jaettuja, yhteisesti hyväksytyjä merkityksiä. Esimerkiksi lapsuus sosiologi William Corsaron (1997) lasten arkista toimintaa kuvaava tulkinnallisen uusintamisen käsite perustuu näkemykselle, jonka mukaan lapset ja nuoret aktiivisesti tulkitsevat heille kulttuurisesti tarjottuja rutiininomaisia (aikuisten) merkityksiä ja työstävät niille uusia sisältöjä lähtien omasta paikallisesta (situationaalisesta) ympäristöstään (mt. 18–20). Seuraavissa kolmessa luvussa tarkastelen, mitä nuorten kirjoitukset kertovat niistä 1) tilallisista, 2) ajallisista ja 3) sosiaalisista neuvotteluista, joiden perusteella heidän yhteisöllinen arkensa rakentuu. Lopuksi teen yhteenvedon siitä, miltä nuorten yhteisöllinen arki näyttää, ja pohdin analyysin esiin nostamia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden ulottuvuuksia sekä niiden merkityksiä nuorten parissa toimimiselle.

Yhteisöjen tilat ja tilojen rajat

Kun pääsen koulusta olen kotona tai (läheisellä asuinalueella) kavereiden kanssa. (– –) Kun äiti tulee hakemaan 7 aikaan menemme kauppaan ja siellä olemme pari tuntia (– –) kun tulen kaupasta, menen siskoni luo kahville ja tietokoneelle. Sitten menemme kotiin ja rojahdan sänkyyni (– –) (Hillevi 14 v, A32)

Aineistoni nuoret kuvaavat arkeaan usein kronologisena paikasta toiseen kulkemisena. Yhtäältä tämä liike jäsentää arkeen tilallista päämääräisyyttä, toisaalta se vaikuttaa päämäärättömältä vaeltelul-

ta tilasta toiseen. Arjen tarkastelu ajan jatkumossa toisiaan seuraavien tilaepisodien kautta on tyypillistä sosiaalitieteelliselle tutkimukselle (ks. esim. Crow 1996; Hall 1999; Eräsaari 1995; Törrönen 1999; ks. myös Haarni, Karvinen, Koskela & Tani 1997). Tila ei ole ajasta ja sosiaalisesta irrallinen, vaan fyysisestä pysyvyydestään huolimatta ajallisesti ja sosiaalisesti joustava. Edes fyysisessä mielessä samat tilat eivät aina ole yksisiä ja yhteisiä: ne saattavat näyttäytyä erilaisina ja vaihtuvina tilan käyttäjän tai siitä kertojan tilannesidonnaisissa jäsenyksissä (Keskitalo-Foley 2004, 18). Tilaa voidaan tarkastella sekä reaalisena ja fyysisenä että sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuna (diskursiivisena) tilana (ks. esim. Eyles 1988; Shields 1991), eikä tilallisten käsitteiden käyttö ole yksiselitteistä. Esimerkiksi koulusta nuoret puhuvat niin rakennuksena (*kävellään ympäri koulua*), yhteisönä (*En voi silti koskaan tietää kuinka moni vain esittää kaveria koulussa mutta oikeasti puhuu vain pahaa selän takana*) kuin akateemisena suoritteena (*koulu menee vähän huonosti*).

Tutkimukseni nuorten yhteisöllinen arki rakentuu pitkälti omalla asuinalueella sekä koulussa ja sen lähiympäristössä. Toiminta-alueena on myös kaupungin keskusta ja kaupunginosat, joissa nuoret harrastavat sekä tapaavat ystäviään ja sukulaisiaan. Yhteisöllisyyden fyysiset rajat ovat kuitenkin laajat, jopa hämärtyneet. Paikkakuntien ja kansallisvaltioiden rajat ylittyvät ystävyys-, sukulaisuus- ja vertaissuhteiden verkostoissa. Kohtaamiset virtuaalisessa tilassa – *mesessä, irkissä* sekä kotimaisilla ja kansainvälisillä peli- ja keskustelupalstoilla⁴ – ovat osa

⁴ *Mesellä* nuoret tarkoittavat reaaliaikaisia Messenger-keskusteluohjelmia ja *Irkillä* IRC-kuva- ja -keskustelugallerioita. Myös muunlainen virtuaalisyhteisöllisyys, kuten tekstiviestien kirjoittelu (ks. Oksman & Rautiainen 2001), on vahvasti läsnä tutkimukseni nuorten kirjoituksissa. Informaatioteknologian onkin sanottu uudella tavalla muokkaavan lasten ja nuorten sosiaalisia suhteita: kasvokkaisten suhteiden ohella nuorilla on usein läheiseksi koettuja virtuaali- ja kybersuhteita (Forsberg & Pösö 2001, 198). Erityisesti Internetiä voidaan pitää keskeisenä sosiaalisten suhteiden foorumina nuorten arjessa (ks. esim. Salasuo 2006; Renninger & Shumar 2002). Internetissä rakentuvia yhteisöjä ja sosiaalisia suhteita onkin pidetty sekä uhkana lasten ja nuorten hyvinvoinnille että toisaalta mahdollisuutena ja osallisuuden edellytyksenä (Kangassalo & Suoranta 2001). Tästä huolimatta tutkimus nuorten nettiyhteisöllisyydestä on edelleen hämmästyttävän vähäistä.

nuorten arkea. Tässä tilallisessa repertuaarissa nuorten paikallinen yhteisöllisyys on jatkuvien neuvottelujen alaista: sisäänpääsyjen, ulossulke-
misten ja -jättäytymisten, rajanvetojen ja valta-asetelmien määrittämää.

Lähiössä X asuva Anssi kirjoittaa:

Yleensä vietän vapaa-aikaani (lähiössä X), koska en erityisemmin pidä [Y:läisistä (lähiössä Y asuvista)]. (– –) Välitunnilla vietän aikaani yleensä Janin ja Jukan kanssa mopokatoksessa. Puhumme autoista ja mopoista. Hannun kanssa en kauheasti juttele, koska hänellä on vähän eri jutut. Sitä paitsi hän kuuluu koulussa ”tupakkanurkkalaisiin”. Minä en käy ”nurkalla”, koska en polta ja se on muutenkin typerää. (A19)

Anssi on X:läinen ja ”mopokatoslainen”, ei Y:läinen eikä tupakkanurkkalainen. Identifioimalla kuulumisensa tiettyyn tilaan ja kuulumat-
tomuutensa toiseen Anssi ottaa tilan diskursiiviseen haltuunsa. Tilaa voidaankin tarkastella suhteena, jolloin se muotoutuu subjektiivisen merkityksenannon ja jaetun reaalityodellisuuden välisessä vuorovaiku-
tuksessa (Granfelt 1998, 104–105; ks. myös Helne 2002; Keskitalo-Fo-
ley 2004). Vaikkei Anssi konkreettisesti voi omistaa asuinlähiötään sen paremmin kuin mopokatostakaan, paikat merkityksellistyvät Anssille viime kädessä hänen omissa luokituksissaan ja yhteisöllisissä neuvot-
teluissa tilojen kategorisista merkityksistä. Mopokatoksen saama leima on toinen kuin tupakkanurkalla mutta todennäköisesti sekä mopokatos-
laisten että tupakkanurkkalaisten ymmärtämä ja koko koulu yhteisön tiedostama. Tilallinen yhteisöllisyys ei siis rakennu ainoastaan yhteisön jäsenten keskinäisessä vuorovaikutuksessa vaan myös suhteessa toisiin tiloihin ja muihin yhteisöihin.

Kuten Anssin kertomus osoittaa, kokemus tilasta, jota elämme, rakentuu suhteessa kokemuksiimme muista tiloista ja niihin liittyvistä sosiaalisista tyypittelyistä. Tila voi olla rajaava ja poissulkeva kuten Anssilla mutta myös elävä, muuntuva ja avoin käyttäjänsä tai kuvaa-
jansa vaihtuville positioille. Tiina kirjoittaa päiväkirjaansa ”kohtaami-
sistaan” asuinalueensa lähibaarin kanssa eri tavoin eri päivinä:

(– –) oltiin Masan baarissa. Se pitäjä (Reijo) on tosi kiva, kun se antaa meidän valita mitä kanavaa kuunnellaan jne. (tietysti Kissiä) Ja jos joku kitisee jotain ei lapsille juttua niin kyllä se

yleensä aina puolustaa meitä paitsi viikonloppuisin kun silloin on ikäraja.

Kävin koulun jälkeen syömässä tuossa meidän lähikuppilassa (Masan baarissa). Tein läksytkin siellä. (– –) Illalla olin vielä Masalla, pelattiin trivialia ja pokeria (– –) se on melkein kuin toinen koti mulle.

Soitin isälle (lähiö Y:n) kahvilaan (– –) siis se on Masan baarin uusi nimi mutta kaikki vaan sanoo sitä masan baariksi.

Onhan se (Masan baari) ihan hirvee räkälä oikeesti, mutta ei se mua häiritse, pääasia että siel on hyviä tyypppejä (– –)

(– –) pitäis vielä hakea isä Masan baarist (– –) No joo vähän ankeeta hei mennä sinne niikun toisen kotiin että onks meidän isä täällä.

Masiksella olis karaokee mutta sinne on K18, hiukka kypsää! (PK2)

Lähiöravintola ei ole Tiinalle vain Masan baari. Se on myös lähikuppila, toinen koti, Masis, räkälä. Joustava asemoituminen suhteessa Masaan liittää Tiinan useisiin kyseiseen tilaan kiinnittyviin yhteisöihin: Masan baarin ovet aukeavat hänelle niin kaveriporukkinsa jäsenenä ja asuinalueensa asukkaana kuin koululaisena ja perheenjäsenenä. Tilan fyysiset puitteet ja viralliset käyttötarkoitukset eivät ole esteenä Tiinan rakentaessa paikallisia yhteisöjä tilanteisista merkityksistä käsin. Yhteisöjen rakennuspuuna Tiina hyödyntää erilaisia tilakategorisointeja: isänsä tyttärenä hän asioi Lähiö Y:n kahvilassa ja toisten kotona, baariyhteisön jäsenenä lähikuppilassa ja melkein kuin kotona, ystäviensä kanssa Masalla tai Masiksella. Tiina ei kuitenkaan ole vain osallinen Masan publiin kiinnittyvistä yhteisöllisyyksistä. Ikäraja, ei lapsille ja niikun toisen kotiin asettaa Tiinan ulkopuolisen ja osattoman positioon. Tila voi sosiaalisesti olla yhtäältä saavutettavissa ja toisaalta saavuttamattomissa, lähellä tai etäällä, rakentaen yhteisöllisen sisäänpääsyn ehtoja.

Aineistoni kirjoituksissa nuoret liittyvät paikallisyhteisöjensä jäseniksi tilassa ja tilojen sosiaalisia ulottuvuuksia hyödyntäen. Vastavasti tilojen ulkopuolelle jättäytyminen tai sisäänpääsyn sulkeminen

muilta rajaa yhteisöllisiä jäsenyyksiä. Yhteisön oman tilan – vaikei välttämättä fyysisen – merkitys korostuu yhteenkuuluvuutta tuottaessa. Tilan kautta yhteisö on ikään kuin avattavissa, suljettavissa ja rajattavissa: tila tekee näkyväksi yhteisölliset hierarkiat ja sosiaaliset rajanvedot. Näiden sosiaalisesti ”luonnollisten” rajojen ja luokitusten sisällä tila on kuitenkin subjektiivisen muuntelun ja haltuunoton alainen. Yksilön kiinnittyminen sosiaaliseen paikkaan (ks. Hämäläinen & Kurki 1997, 133) näyttäytyy tilanteisena toimintana, jossa paikallis-kulttuuriset merkitykset kohtaavat ja niistä neuvotellaan.

Ajalliset yhteisöt ja yhteinen aika

Raahaudun aamulla ennen kahdeksaa kouluun. Vietän ensimmäisen välkän niiden kanssa, jotka sattuvat jo olemaan paikalla. Heti parhaan ystäväni saavuttua olen lopun välituntia hänen kanssaan. Tunneilla pitäisi tietenkin opiskella (– –) Alkutunnista puhun ystäväni kanssa äänettömästi ilmehtien (– –) Loput välitunnit olen usein parhaan ystäväni kanssa. Joskus vietän aikaani rinnakkaisluokan Ellin kanssa. (Sarita 14 v, A28)

Ajalla on tärkeä osuus arjen hallittavaksi tekemisessä. Aika jäsentää nuorten arjen lukuvuoteen ja loma-aikaan, arkipäiviin ja viikonloppuun, päivään ja iltaan sekä koulu-aikaan ja vapaa-aikaan⁵. Koulupäivä jäsentyy edelleen oppitunteihin ja välitunteihin, tunnint alikutunteihin ja lopputunteihin. Usein arjelle rakennetta tuottavat myös harrastukset: *treenit kolme kertaa viikossa, kuvataidekoulu tiistaisin tai partio kerran viikossa*. Nuorten aika näyttäytyy objektiivisena ja arkinen yhteisöllisyys aikuisten säätelemänä.

Aikuisten antamien raamien sisällä nuorilla on mahdollisuuksia joustavaan ja subjektiiviseen, yksilölliseen ja yhteisölliseen, ajankäyt-

⁵ Arjen tyypillinen jakaminen koulu- ja vapaa-aikaan nuorten kirjoituksissa saattaa johtua myös esitetystä kysymyksenasettelusta: nuoria pyydettiin kirjoittamaan vaihtoehtoisesti otsikoiden *Ihmiset ympärilläni koulussa* tai *Ihmiset ympärilläni vapaa-ajalla* alla. On kuitenkin oletettavaa, että koulu yhtenä nuorten ajallisesti merkittävimmistä elämänpiireistä jäsentäisi muutenkin keskeisesti nuorten arki-aikaa.

töön. Vaikka olemisen ja toiminnan ajalliset ehdot ovat paljon annettuja, voivat nuoret ”ottaa ajan haltuun”. Esimerkiksi Mian (A6) *luokassa ennen opettajan tuloa riehutaan ja sittenkin joku 5–10 minuuttia menee ennen kuin opettaja saa kaikki paikoilleen ja rauhoittumaan*. Ajan voi myös kokea subjektiivisesti (*tunnit menee ihan sairaan hitaasti, paitsi kuvistunnit, silloin loppuu aika aina kesken*), tai sen voi ottaa omakseen imaginaarisesti (*Lopputunnista varsinkin vikalla tunnilla en enää jaksa yhtään kuunnella vaan olen ajatuksissani jossain ihan muualla*). De Certeau (1984) puhuu taktisesta kekseliäisyydestä arjessa, niistä pienistä arkisista käytännöistä, joiden avulla ulkoapäin asetetuista ehdoista muokataan jotain omaa (ks. Törrönen 1999, 127–128). Myös arjen yhteisölliset sisällöt, ulkoapäin asetetutkin, ovat aikaulottuvuuden mahdollistamana subjektiivisesti muokattavissa. Esimerkiksi ensisilmäyksellä yksiselitteisenä ja nuoren näkökulmasta valmiiksi määriteltynä näyttäytyvä perheyhteisö saa ajassa vaihtuvia merkityksiä Sonjan määrittelemänä:

Perhe on minulle tärkeä, siihen kuuluu äiti ja siskot. En näe siskoja usein, koska he eivät asu enää kotona. Mutta juhlapäivinä esim. synttäreillä he tulevat aina meille, silloin on koko perhe koolla. Ennen myös isä kuului perheeseen, mutta ei enää, koska hän asuu muualla. Hän on silti minulle tärkeä, vaikka en näe häntä melkein koskaan. Lähisukulaiset on tavallaan perhettä kans, ainakin ke-säisin kun olemme mökillä. (– –) Kun tulee viikonloppu, olemme (ystävieni kanssa) jonkun luona, katsomme leffoja jne. Olemme kuin ”yhtä suurta perhettä”! (– –) Välillä käyn siskon luona (toisessa kaupungissa) (– –) Se on kuin minun toinen perhe. (A50)

Sonjan perhe – tai perheet – merkityksellistyvät nykyisyyden, menneen ja erilaisten ajassa liikkuvien tapahtumien kautta. Nykyhetki rakentuu suhteessa henkilökohtaiseen menneeseen aikaan (biografiaan) sekä odotuksiin ja oletuksiin tulevasta (ks. Schütz & Luckmann 1985, 52–58). Ajallinen merkityskonteksti, se tilanne, jossa tapahtumat saavat merkityksensä, edellyttää vuorovaikutusta aktuaalisen ajan, menneen ajan ja tulevaisuuden odotusten kesken sekä vuorovaikutusta tilanteessa läsnä olevien yksilöiden nykyhetken subjektiivisten merkityskontekstien kesken (mt.). Sonjan kertomus rakentuu sekä välittömässä

ajassa, tutkijan, luokkatovereiden ja koulutilan sävyttämässä tilanteessa, että vuoropuhelussa Sonjan aikaisemmin käymien perheyhteisöään koskevien neuvottelujen kanssa. Näiden kollektiivisten neuvottelujen kautta rakentuu jäsenyys useassa paikallisessa yhteisössä, perheessä.

Arki rakentuu yhtäältä samankaltaisuudesta ja toistuvuudesta, toisaalta vaihtuvuudesta ja joustavuudesta (vrt. Törrönen 1999). Samalla kun nuoret liikkuvat ajassa ja tilassa, he liikkuvat yhteisöstä toiseen. Kaikilla sosiaalisilla suhteilla on ajallinen dimensionsa, mutta joskus ajalle on annettu erityinen tehtävä yhteisöjen välisissä neuvotteluissa. Eve kirjoittaa päiväkirjassaan:

Tulin kouluun Marin ja Jennyn kanssa. Niin kuin aina. Mun äiti sanoo meitä aamutyöiksi kun me aina nähdään aamusin koulumatkalla mut ei oikeen muulloin. (– –) Tulin taas koulusta (kotiin) Sannan, Krissen ja Tinjan kanssa. Matka taas vähän kesti... juteltiin nurtsilla Peetun ja Apen kanssa, ne on tarkkiksella. Kotimatalla käydään yleensä sauhuilla ”tupakkapuskan” takana, vaikka mä en muuten kyllä polta. Moni ei ees tiedä että käyn tupakkapuskillalla, ainakaan Mari ja Jenny, jos ”aamutyöt” tietäis niin ne ei varmaan enää kulkis mun kanssa. Ja kyllä sitten vastaavasti Krisse ym. Joskus v...lee siitä kun tulen aamuisin Marin ja Jennyn kans kouluun. (PK1)

Ajallisen vaihtelun jäsentämänä Eve kuuluu kahteen temporaaliseen yhteisöön: ”aamutyttöihin” ja ”kotimatkaystäviin”. Useaan yhteisölliseen kokoonpanoon sijoittuminen on tavanomaista nuorten kirjoituksissa: koulussa on eri ystävät kuin vapaa-ajalla, ”mesessä” eri kuin lemmikkieläinsivuston keskustelupalstalla. Yhteisöstä toiseen vaihtaminen käy tavallisesti luontevasti, ja ristiriitoja aiheuttaa yleensä vain ajallisen rakenteen murtuminen: *usein en voi silloin* (koulun jälkeen) *olla niiden* (kavereiden) *kanssa kun pitää mennä harkkoihin, mutta se on joukkueen pettämistä jos ei käy* (harkoissa). Even tarinasta jännitteisen tekeekin yhteisöjen asettaminen toistensa oppositioon: iltapäiväyhteisö ei hyväksy aamutyttöjä ja päinvastoin. Even ei kuitenkaan tarvitse valita yhteisölliseksi kiinnittymispinnakseen vain ”aamutyttöjä” tai vain ”tupakkapuskalaisia”, vaan hän voi asettaa itsensä osalliseksi molempia yhteisöjä muun muassa ajallisen eriytyvyyden perusteella.

Arjen ajallinen ulottuvuus mahdollistaa useamman paikallisen yhteisön läsnäolon nuoren elämässä.

Nuorten kuvaamana aika asettaa ehtoja yhteisölliselle kanssakäymiselle, mutta näiden rajojen sisäpuolella nuoret muokkaavat aikarakenteita eletyksi elämäksi (vrt. Bech-Joergensen 1988⁶). Aika värityy sosiaalisin sisällöin, ja sosiaaliset suhteet jäsenyivät ajankäytöllisesti mahdollistaen rinnakkaisia jäsenyyksiä useissa yhteisöissä. Vaikka arkielämän ajalliset rutiinit vaikuttavat strukturoiduilta, niihin liittyy jatkuvia subjektiivisia ja intersubjektiivisia neuvotteluja: missä, milloin ja kenen kanssa? Aika paitsi sanelee yhteisöllisen kiinnittymisen mahdollisuuksia myös mahdollistaa yhteisöllistä vaihtoehtoisuutta. Nuorten kokemuksellinen aika vaihtelee yksilöittäin mutta rakentuu usein kollektiivisesti. Ajan voidaan nähdä tuottavan myös paikalliskulttuurista struktuuria: nuorten yhteisöllisellä käyttäytymisellä on usein oma aikansa, yhteisön jäsenten yhteisesti tiedostama ja kulttuurisesti ”oikein” käyttämä.

Sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteisöllinen surffailu

Täällä (koulussa) on niin sanotut omat porukat keiden kanssa pyöritään, ja meidän jengi on ns. ”gangsta-jengi”. Ehkä se johduttaa siitä, että meitä ei oikein koulu kiinnosta, vaan kaikki aivan muu pojat ja viikonloput enimmäkseen. Opet on aina ihan pihalla, kun me vaan puhutaan jostain randesta ja rännistä. Tai irkuista ja muista. (Sara 14 v, A3)

Ajan ja paikan erottaminen sosiaalisesta on keinotekoisia. Sosiaalisen kanssakäyminen tapahtuu tilassa ja ajassa, ja tila ja aika ovat läpeensä sosiaalisia (ks. esim. Shields 1991). Tässä yhteydessä tarkoitankin sosiaalisella kielellistä vuorovaikutusta, jossa keskeistä on itsestään selvänä pidettyjen kategorisointien intersubjektiivisuus sekä ”meidän” rakentuminen suhteessa ”toiseen” (ks. Schütz & Luckmann 1985, 59–60).

⁶ Bech-Joergensen, B. 1988. *Hvorför gör de ikke noget?* Teoksessa C. Bloch et al. (red.) *Hverdagsliv, kultur, og subjektivitet*. København: Akademisk Forlag (viitattu teoksessa Horelli & Wallin 2006, 11).

Nuorten yhteisöt rajautuvat usein juuri paikalliskulttuuristen kielellisten käytäntöjen kautta. Yhteisön jäsenyys edellyttää kulttuurista lukutaitoa, paikallisen merkitysmaailman ymmärtämistä ja kielen korrektia käyttöä. Kieltä ymmärtämätön rajautuu yhteisön ulkopuolella, ja yhteisöt erottautuvat toisistaan kielellisten ja kulttuuristen käytäntöjen perusteella: *Osa niistä keiden kanssa olin ala-asteella on ihan muuttunu. En enää ymmärrä niitten juttuja eikä ne varmaan meidän siis mun nykyisten kavereitten.* Vaikka nuorten yhteisöt usein ylittävät kansallisia ja etnisiä kielimuureja esimerkiksi internetissä, on yhteisön yhteinen kieli – oli se sitten englanti, ryhmän oma slangi tai symbolinen merkkikieli⁷ – tärkeä (vrt. esim. Pietikäinen 2006, 229–231).

Kielellä on suuri merkitys ylläpidettäessä yhteisöllistä todellisuutta. Pitäytymällä totutuissa ja paikallisesti vakiintuneissa kategorisoinneissa nuoret omalta osaltaan uusintavat yhteisöihin kiinnittyvää sosiaalista ja moraalista järjestystä. Näiden ehdottomina näyttäytyvien luokitteluiden kautta nuoret esimerkiksi tekevät pesäeroa yhtäältä aikuisiin ja toisaalta lapsiin. Vaikka aikuisuuden, nuoruuden ja lapsuuden välinen rajanveto on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen (ks. esim. Aapola & Ketokivi 2005), on nuorten keskinäisiä yhteisöllisiä siteitä korostaakseen erot-tauduttava aikuisten yhteisöstä: *Yleensä mä vietän aikani kavereitteni kanssa koska he ovat kivoja. Yleensä en vietä aikaani vanhempieni seurassa koska he ei kummiskaan ymmärrä mitään.* Samalla ehdottomuudella nuoret saattavat irrottautua esimerkiksi *masentuneista, nöртеistä, tupakanpolttajista tai ryypääjistä.* Näiden kategorisointien tarkoituksena ei olekaan ainoastaan kuvata tiettyä ryhmää tai toisia nuoria, vaan ennemminkin osoittaa oma yhteisöllinen paikka tuomalla esiin sosiaalisia dikotomioita. Sanoutuminen irti nöртеistä, tupakoitsijoista, ryypääjistä tai masentuneista mahdollistaa kiinnittymisen vastakkaisiin yhteisöllisyyksiin: vauhdikkaisiin menijöihin, kiltteihin koululaisiin tai

⁷ Erilaisten merkkisymbolien, kuten hymiöiden, sydämien ja monien itselteni käsittämättömiksi jääneiden merkkijonojen käyttö oli tavallista myös nuorten kirjoittamissa teksteissä. Samoin tutkimusprosessini aikainen tekstiviestien vaihto nuorten kanssa on ajoittain ollut hankalaa kielellisistä kulttuurieroista johtuen. Nuorten itsestään selvinä pitämät symbolit ja kirjainlyhenteet eivät aina helpolla auenneet toisenlaisesta kulttuurisesta ympäristöstä tulevalle tutkijalle.

reippaisiin ekstrovertteihin. Yhteisöllistä osallisuutta tuotetaan keskeisesti sosiaalisten erontekojen kautta: rajanvedot meidän ja toisten välillä kertovat yhteisöllisestä identiteetistä ja omasta tai yhteisön positiosta suhteessa toisiin, vaihtoehtoihin yhteisöllisyyksiin.

Luonnollisena annettujen kategorioiden ehdottomuus on kuitenkin usein näennäistä ja murtuu monen nuoren yhteisöllisessä arjessa. Yksiselitteisenä näyttäytyvien yhteisöllisten luokitusten sisään mahtuu yksilöitä ja persoonakohtaisia tulkintoja. Rami kirjoittaa:

En halua olla ”pahisten” kanssa koska en tykkää olla ”kovis”. Minusta on ihan turhaa rikkoo paikkoja ym. (– –) Olen ”hikis” koska minä olen aika hyvä koulussa. Tykkään saada hyviä numeroita. (– –) (Kavereinani koulussa on) muita ”hikisiä” keiden kanssa en ole muualla kuin koulussa, koska teemme vapaa-ajalla erillaisia asioita. Minulla on paljon muitakin tekemisiä ja kave-reita kuin koulu esim. parkour ja mopo. (A8)

Rami toistaa kulttuurisia pahis-, kovis- ja hikiskategorisointeja liittämällä niihin tyypillisinä pidettäviä kategoriapiirteitä: *pahikset* ja *kovikset* rikkovat paikkoja, *hikikset* eli ”hikipinkot” (koulussa hyvin menestyvät ”pänttääjät”) ovat hyviä koulussa ja käyttävät vapaa-aikansakin koulutöihin. Rami ei kuitenkaan tyydy vain uusintamaan yksiulotteista hikiskategoriaa, vaan tuottaa ryhmän sisäistä moninaisuutta. Koska hikikset eivät Ramin silmissä ole tavoiteltava osallisuuden foorumi, paikantaa hän itsensä osaksi muutakin yhteisöllisyyttä, muita kave-reita ja muunlaista tekemistä. Rami kuuluu koulussa hikiksiin, mutta vapaa-ajalleen hän tuottaa toisenlaista kuulumista: parkouria harrastavien mopoikien yhteisön. Sosiaalinen kiinnittyminen näyttäytyy vaihtoehtoisena ja tehtynä: nuori voi itse, enemmän tai vähemmän tiedostetusti, käytännössä tai mielikuvissaan, rakentaa yhteisöllisen kiinnittymispintansa useasta vaihtoehdosta. Nuoruuden ambivalenttius kuvastuuakin yhteisöllisenä seilaamisena: usein identiteetin rakennuspuut löytyvät usean yhteisön ”parhaat palat” kasaamalla ja toisiinsa sovittamalla, ei niinkään sitoutuvalla kiinnittymisellä vain tietyn tyyppiseen sosiaaliseen ryhmittymään.

Rinnakkainen yhteisöllisyys edellyttää tilannekohtaisia irrottautumisia ja liittymisiä, jäsenyyksien tilanteista purkamista ja uusien

haltuun ottamista: Rami on hakis koulussa, muttei vapaa-ajalla, ja Even ”aamutyöt” eivät voi olla osa tupakkapuskayhteisöä. Voidaan-kin puhua yhteisöllisen näkökulman vaihdettavuudesta, harppauksesta ymmärryksestä toiseen (Schütz & Luckmann 1985, 24–25, 60; Heritage 1996, 65–66). Tämän hyppäyksen kautta nuori voi ikään kuin siirtyä katsomaan läsnä olevaa tilannetta toisin silmin, paikallisen yhteisöjäsenyyden edellyttämällä tavalla. Fyysisen paikallaan pysyvyyden salliva virtuaaliyhteisöllisyys mahdollistaa nopeitakin sosiaalisia siirtymiä. Nuori voi istua viettämässä iltaa muun perheen kanssa, mutta keskustella samanaikaisesti ystäviensä kanssa tietokoneella tai tekstiviestein. Tilan ja ajan pysyessä samana yhteisön jäsenyys rakennetaan usein kielellisesti: *Äiti yritti lukea sitä tekstaria mun selän takaa, (– –) (mutta) mitä sen on väliä kun ei se kuitenkaan ymmärrä siitä mitään.*

Nuorten teksteissä yhteisöjen jäsenyys on usein monesta vaihtoehdosta itse valittua ja subjektiivisesti haltuun otettua. Yhteisöllisyys rajautuu kuitenkin paitsi oma-aloitteisesti myös toisten tekemänä ja vastentahtoisesti. Saavutettu yhteenkuuluvuus voi murtua yhteisön asettamiin käyttäytymisen kriteereihin kuten Hannalla (A12), jonka entinen paras ystävä *on aina sen uusien koulukavereiden kanssa ja niillä on ihan omat jutut. (– –) En polta enkä juo vaikka vissiin pitäisi (– –) en ole mikään alkoholin paras ystävä toisin kun mun entinen bestis ja sen kaverit. (– –) Haluaisin silti olla sen kaveri vielä.* Hanna rajautuu ulos ystävänsä toveripiiristä, koska ei toimi yhteisön normien edellyttämällä tavalla. Usein mitä kiinteämpi yhteisö on, sitä tiukemmat ovat yhteisön rajat – niin sisään kuin ulospäin. Korostamalla paikallisia puhetapojaan, käytäntöjään ja arvostuksiaan yhteisö paitsi vahvistaa omaa yhteisyyttään myös sulkee pois yhteisöön kuulumattomat.

Yhteisöllistä ulkopuolisuutta kuvaa myös Anna:

Olen koko ajan koulussa saman (yhden) kaverini kanssa. Teemme aina yhdessä parityöt tunnilla ja välituntisin seisoskelen/istuskelen aina hänen kanssaan. Jos hän on esimerkiksi kipeänä, olen useimmiten yksin. Muut kenen kanssa en nyt varsinaisesti vietä aikaa, mutta joskus juttelen ovat aikalailta semmoisia ”kilttejä koulutyttöjä”. Koulun ”kovisten” esim/ja ”tupakkanurkkalaisten”

kanssa en ole, enkä haluaisikaan olla, koska tykkään elää ihan kunniallista ja kilttiä elämää. Toisaalta minua ei kyllä varmaan huolittaisikaan mukaan, koska olen tällainen ”hikke”, mut se ei kyllä haittaa. En ole kauhian sosiaalinen ihminen, joten en kovin helposti tutustu uusiin ihmisiin. (Anna A22)

Anna kertoo yksinolosta, ehkä yksinäisyydestä. Se ei kuitenkaan tee hänestä yhteisötöntä. Annan sosiaalinen positio paikantuu *kiltteihin koulutyttöihin* ja *hikkeihin* erotuksena *koviksista* ja *tupakkanurkkalaisista*. Ujon oloiselle Annalle tärkeimmän siteen kouluyhteisöön muodostaa paras kaveri. Nuorten tarinoissa sosiaalisia suhteita kuvataankin usein yksilöiden välisenä vuorovaikutuksena. Arkipäivän sosiaaliset verkostot esitellään monesti luettelemalla ystävien nimiä, puhumalla perheen sijaan *isästä*, *äidistä* ja *sisaruksista*, kertomalla *tekstailusta Jannan kanssa*, *mesettämisestä Juuson ja Laurin kanssa* tai *yhteisestä harrastuksesta Panun kanssa*. Silti kahdenkeskinenkin vuorovaikutus määrittyy suhteessa tilanteen yhteisölliseen kontekstiin: yhteisön normeihin, tilanteen ulkopuolisiin yhteisöllisiin kiinnikkeisiin, ympärillä vaikuttaviin yhteisöihin sekä ryhmien välisiin neuvotteluihin ja ryhmädynamiikkaan.

Tutkimukseni nuorten yhteisöllinen arki näyttäytyy surffailuna sosiaalisissa verkostoissa. Tilan ja ajan jäsentämä rakenne pirstaloituu avattaessa yhteisöjen sosiaalisia kategorisointeja. Jäsenyys yhdessä yhteisössä ei välttämättä sulje pois toisen yhteisön jäsenyyttä (vrt. Bauman 1997, 51–55; Hall 1999; ks. myös Lehtonen & Löytty 2003, 9), eikä liike yhteisöjen välillä ole aina tilasta ja ajasta riippuvaista. Kuulumiset yhteisöihin tuotetaan kuitenkin pitkälti perinteisten kategorisointien perusteella, joko niihin tukeutuen tai niitä haastaen. Itsestä ja omista yhteisöllisistä kiinnikkeistä kerrotaan myös määrittelemällä toista (ks. Hall 1999; myös esim. Seppänen 2001, 42). Kieli on keskeinen väline sekä yhteisöjä ylläpidettäessä että niitä rakennettaessa. Yhteinen ymmärrys kielellisistä merkityksistä ja toiminnan tavoista vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja samalla rajaa sisäänpääsyä. Yhteisöllisyyden paradoksina voidaankin pitää sitä, että tiivis sitoutuminen tuottaa toisten ulkopuolisuutta. Yhteisön jäsenille yhteisö merkitsee kiinteyttä, osallisuutta, tu-

kea ja luottamusta. Ulkopuoliselle tämä saattaa tarkoittaa osattomuutta yhteisöllisistä resursseista.

Yhteisöllisen kuulumisen yksilölliset reitit

Koulun jälkeen suunnistan kohti (lähiö Y:n) nuokkaria, tupaa. Siel on kaikki kaverit, meidän ”posses” on joku 9 jätäkää ja 8 likkaa. Meil on ain iha sikakivaa. Ja jotenki sunnuntaiset krapula-aamut on jääny vähemmälle. Ei halua enää päättää sekasi (– –) Tuval me ollaa yritetty jatkaa yhes eteppäi. Ilma niit tyyppei mä en olis tässä. (Kariita 14 v, A33)

Yhteisöllinen kuuluminen on nuorille tärkeää. Kysyessäni nuorilta heille tärkeistä ihmisistä, olivat vastaukset useimmiten yhteisöllisiä: tärkeää on esimerkiksi *ystävät, perhe, meidän jengi, porukat koulussa*. Nuorten arkea leimaa yhteisöjen moninaisuus ja vaihtoehtoisuus; kollektiivista kiinnittymispintaa tarjoavia paikallisia ryhmittymiä on useita. Tila, aika ja sosiaalinen vuorovaikutus jäsentävät merkittävällä tavalla tätä moninaisuutta. Liike tilassa ja ajassa tuottaa rakennetta yhteisölliseen arkeen, vaikka nuorten elämään mahtuu myös tila- ja aikarajoja ylittäviä ja kiertäviä yhteisöllisyyksiä. Kulttuurista yhteisyyttä pidetään yllä tilallisesti, ajallisesti ja kontekstisidonnaisen diskurssin avulla. Nuoret kuitenkin myös purkavat yhteisöllistä yksiselitteisyyttä rakentamalla jäsenyyksiä rinnakkaisille ja vastakkaisillekin näyttämöille. Ajan, paikan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tehtävä on paitsi reaalin ja jäsentävä myös symbolinen: yhteisöjä erotellaan, luokitellaan, avataan, suljetaan ja rajataan tilallisin, ajallisin ja kielellisin neuvotteluihin.

Schützia voidaan kritisoida siitä, että vaikka hänen tulkintansa arjen tilallisuudesta, ajallisuudesta ja sosiaalisuudesta on monella tapaa hienosyinen ja käyttökelpoinen, tuntuu pyrkimyksenä olevan eräänlainen jatkuvuuden ja staattisuuden tavoittelu (ks. esim. Heritage 1996, 81). Nuorten arkea ei voi yksiselitteisesti lokeroida tilan, ajan ja sosiaalisen kategorioihin eikä yhteisöllisiä suhteita pitää lukkoon lyötyinä. Vaikka nuoret monelta osin jäsentävät ympärillään eläviä paikal-

lisyhteisöjä mustavalkoisesti ja tietynlaista yhteisöllistä sopusointua tuottaen, oma osallisuuden kokemus rakentuu yhteisöllisiä siteitä avaten, purkaen ja yhteen kutoen. Nuorten yhteisöllisyys on ikään kuin jatkuvassa liikkeessä, avointa ja joustavaa pikemmin kuin valmista tai pysyvää.

Yhteisöllinen avoimuus tulee näkyväksi erityisesti niissä tilanteissa, joissa nuoret neuvottelevat itseään ulos perinteisistä tai kulttuurisesti valmiiksi ymmärretyistä yhteisöistä ja rakentavat tilalle vaihtoehtoisia kiinnittymisen mahdollisuuksia. Yhteisöjä kuvaavat kategoriat ovatkin tarpeeksi valmiita ja pysyviä, jotta nuoret voivat niiden sisältämän kulttuurisen tiedon perusteella ymmärtää toisiaan ja elinympäristöään. Toisaalta ne ovat riittävän joustavia salliakseen yksilöllisen ja tilanteisen vaihtelun. (Ks. Billig 1987; Edwards 1997; Hester & Eglin 1997.) Nuorten arkea tutkittaessa yksilö- ja ryhmäta-soa ei olekaan syytä turhan tiukasti erottaa toisistaan. Yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella myös yksilöllisinä valintoina ja henkilökohtaisina polkuina.

Nuoren sosiokulttuurinen identiteetti rakentuu kunkin nuoren kohdalla omanlaisista yhdistelmistä yhteisöllisiä vaikutteita. Yhteisöllisyys voi toteutua myös kokonaan kokemuksellisella tasolla, ilman kontaktia yhteisöön ja sen muihin jäseniin. Sosiaalipedagogisesti orientoitunut nuorisotutkimus puhuu mielellään identiteeteistä, minuuksista ja kansalaisuudesta (ks. esim. Koistinen 2007; Koponen 2004; Rautiainen 2005; Ryytänen 2007; Vilppola 2007; ks. myös Nivala 2006; Nivala & Saastamoinen 2007). Tällöin on haluttu osa- ja alakulttuurikeskeisyyden sijaan korostaa subjektiivisen tulkinnan ja merkityksenannon tärkeyttä myös yhteisöllisiä suhteita määritettäessä (White & Wyn 2004, 189–192; ks. myös Puuronen 2006) sekä yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta aktiivisen toimijuuden ja mielekkään yhteisö/yhteiskuntasuhteen rakentumisessa (ks. Nivala 2007; myös Kurki & Nivala 2006). Sen sijaan, että yksilöllisyys ja yhteisöllisyys nähdään toisensa poissulkevinä vastapareina, niitä tarkastellaan rinnakkaisina tai samalla jatkumolla. Esimerkiksi yhteisöstä irrottautuminen voi olla tarkoituksellista yksilöllisyyttä tai valittua osattomuutta, eikä yksinolo välttämättä tarkoita yksinäisyyttä tai yhteisöttömyyttä.

Viime kädessä yhteisölliset suhteet määrittävät subjektiivisissa ja yksilöiden välisissä tulkinnoissa. Vastaavasti yksilöllisyys rakentuu suhteessa ympäröiviin yhteisöihin. Tilanteesta tai näkökulmasta riippuen nuoret voivat asemoitua yksilöllisyys–yhteisöllisyys-janalla haluamaansa suuntaan, yhteisölliset reittinsä yksilöllisesti rakentaen. Voidaankin pohtia, sopiiko Internetin viihdekäytöstä arkiseen kielenkäyttöömme vakiintunut surffailu-käsite kuvaamaan nuorten yhteisöllistä arkea. Surffailu tapahtuu usein yksin mutta samassa tilassa, ajassa ja sosiaalisessa maastossa toisten kanssa. Eteneminen tapahtuu ikään kuin tuulen viemänä, tai linkkejä seuraten, ja edellyttää ympäristön tuntemista ja hallintaa. Mutta onko se päämäärätöntä ajanvietettä vai tarkoituksellista hakua? Tapahtuvatko kulloinkin vastaan tulevat kiinnittymiset ja irrottautumiset sattumanvaraisesti vai tietoisesti ja harkiten? Mitä jää käteen matkan varrella kohdatuista satunnaisista ja pysyvämmäksi muodostuvista kiinnikkeistä?

Artikkelini aluksi kysyin, millainen on yksilön autonomian ja toisaalta kulttuurisen yhteisyyden rooli nuorten arkisten yhteisöjen rakentumisessa ja rakentamisessa. Aineistoni nuoret puhuvat samankaltaisuudesta ystävien kanssa sekä perhe- ja sukulaissuhteisiin luontevasti kuuluvasta sitoutumisesta. He kertovat sanattomasti solmituista sopimuksista ja kulttuurisista käytännöistä. Teksteissä kuvataan emotionaalista välittämistä, luottamusta, sosiaalista tukea sekä yhteisössä kiinnipitävää (ks. Granfelt 1998, 162–163) ja siitä poissulkevaa kontrollia. Yhteinen tila, yhteinen aika ja yhteisön yhteinen kieli tuottavat yhteisöllisyyttä. Toisaalta aineistossa korostuvat yhteisöllisten rajojen ylittäminen ja yhteisöllisyyden yksilölliset tulkinnat. Samaa koulua käyvien ja pitkälti samoilla asuinalueilla asuvien nuorten tulkinnat jäsenyyksistään ja osattomuuksistaan ovat erilaisia ja usein keskenään ristiriitaisia (vrt. Jovero & Horelli 2002). Ristiriitatilanteet ovatkin keskeistä yhteisöjen rakennusmateriaalia. Konfliktit tekevät yksilöiden väliset erot entistä selvemmiksi, jolloin toinen huomataan, toisen kanssa neuvotellaan ja merkityksistä kiistellään (Sennet 2002, 156–157; ks. myös Veijola 2005, 110). Yhteisöjen rakentumisessa keskeistä ovat ne tilalliset, ajalliset ja sosiaaliset käytännöt, joissa liikutaan ristiriitojen ja ymmärryksen sekä erottautumisen ja liittymisen

rajapinnoilla. Yhteisö syntyy sosiaalisista sitoutumisista yhtäällä sekä vaihtelusta, valinnoista ja autonomiasta toisaalla – liikkeestä yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välillä.

Lopuksi: Nuori yksilönä ja yhteisön jäsenenä sosiaalialan toimintakäytännöissä

Sosiaalialan ammatillisissa työ- ja toimintakäytännöissä nuori on perinteisesti kohdattu yksilöasiakkaana, jolloin myös mahdolliset ongelmat ja niiden ratkaisut ovat olleet yksilölähtöisiä (ks. Korkiamäki, Nylund, Raitakari & Roivainen 2008). Tällöin nuori määrittyy helposti toiminnan kohteena, ei aktiivisena toimijana, kumppanina tai osallisena. Jos nuori puolestaan nähdään ensisijaisesti yhteisönsä jäsenenä, näyttävät ongelmatkin yhteisöllisinä, yhteiskunnallisina tai yksilön ja yhteisön välisistä ristiriidoista johtuvina. Ongelmia pyritään myös ratkaisemaan yhteisöllisin ja rakenteellisin työtavoin, ja nuori työn kohteena määrittyy kansalaisena asiakkuuden sijasta (vrt. Roivainen et al. 2008; Valokivi 2008).

Yksilöllisyyden näkeminen äärimmäisenä pahana ja sen asettaminen yhteisöllisyyttä vastaan on kuitenkin usein johtanut yhteisöjen ihanointiin ja siihen, että yhteisöllinen osallisuus on nähty automaattisena hyvinvoinnin takeena. Yhteisöjen ja hyvinvoinnin välinen syy–seuraussuhde ei kuitenkaan ole mutkaton. Esimerkiksi John Cotterellin (1994) mukaan nuorten kiinnipääsy yhteisön tuottamiin resursseihin edellyttää yhteisöllisiltä siteiltä vastavuoroisuutta, läheisyyttä ja omistautumista. Toisaalta myös analyyseja löyhien siteiden merkityksestä yksilön hyvinvoinnille on esitetty (Granovetter 1973; myös Ellonen 2008). Yhteisöllisyys ei myöskään ole aina valittua ja vapaaehtoista, vaan se voi olla myös pakotettua tai rajoitettua. Aktiivinen yhteisön ulkopuolelle sulkeminen ja oman osattomuuden kuvaukset ovat läsnä tutkimukseni nuorten kirjoituksissa yhtä lailla kuin yhteisölliset resurssit ja kokemus yhteisöön kuulumisesta.

Yhteisöön kuulumisen on kuitenkin katsottu luovan pohjaa nuoren perusturvallisuudelle, kontrolloivista kahleista ja sisäänpääsyä estävis-

tä seinämistä huolimatta (Suutari 2002, 42). Ulkopuolelta katsottuna nuorten yhteisöt näyttäytyvät usein hyvinä tai huonoina, oikean- tai vääränlaisina, kun taas nuorten oma kokemus yhteisöistä jäsentyy pikemminkin positiivisista ja negatiivisista elementeistä neuvottelevana sekä-että-tilana. Sosiaalipedagogiikassa pyrkimyksenä onkin purkaa individualismin ja kollektivismiin vastakkainasettelua (Kurki & Nivala 2006, 13). Yksilöllisyys, minuus ja identiteetti voivat todentua vain suhteessa toisiin ihmisiin, eikä yhteisöä ole ilman siihen kuuluvia persoonia. Toiminnan tavoitteena on löytää yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välinen aito suhde (Kurki 2002, 38; Hämäläinen & Kurki 1997, 88–89). Tämän suhteen löytyminen ja ylläpitäminen edellyttää nuoren kuulemista ja arkikokemuksen arvostamista. Arjessa olemassa olevien, kullekin yksilölle tärkeiden yhteisöllisten suhteiden tiedostaminen, tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeää.

Lähteet

- Aapola, S. & Ketokivi, K. (toim.) 2005.* Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 56.
- Bauman, Z. 1997.* Sosiologinen ajattelu. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Billig, M. 1987.* Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Certeau, M. 1984.* The practice of everyday life. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.
- Corsaro, W. 1997.* The Sociology of Childhood. Thousand Oaks, London & New Delhi: Pine Forge Press.
- Cotterell, J. 1994.* Analyzing the strength of supportive ties in adolescent social supports. Teoksessa F. Nautman & K. Hurrellmann (eds) Social Networks and Social Support in Childhood and Adolescence. Berlin: Walter de Gruyter, 257–267.
- Crow, D. (ed.) 1996.* Geography and Identity. Living and Exploring Geopolitics of Identity. Washington, D.C.: Maisonneuve Press.
- Edwards, D. 1997.* Discourse and Cognition. London: Sage Publications.

- Ellonen, N. 2008.* Tuki ja kontrolli yhteisöllisenä resurssina. Vertaileva tutkimus nuorten lähiympäristöjen sosiaalisesta pääomasta. Teoksessa I. Roivainen et al. (2008) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 157–172.
- Eräsaari, L. 1995.* Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Helsinki: Gaudeamus.
- Eyles, J. 1988.* Interpreting the Geographical World. Qualitative approaches in geographical research. Teoksessa J. Eyles & D. Smith (eds.) Qualitative Methods in Human Geography. Cambridge: Polity Press, 1–16.
- Forsberg, H. & Pösö, T. 2001.* Virtuaaliyhteisöllisyys ja langaton kommunikatio – uhka ja mahdollisuus lapsille. Teoksessa M. Kangassalo & J. Suoranta (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press, 193–206.
- Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. & Järviluoma, H. & Roivainen, I. 1991.* MCD-analyysillä moraalisen järjestyksen lähteille? Teoksessa H. Forsberg et al. Sosiaalisia käytäntöjä tutkimassa. Katkelmia empirisen tutkimuksenteon vaiheista. Tampere: Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia, Sarja A Nro 1, 111–121.
- Garfinkel, H. 1967.* Studies in Ethnomethodology. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Gordon, T. & Holland, J. & Lahelma, E. 2000.* Making Spaces. Citizenship and Difference in Schools. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Macmillan Press.
- Granfelt, R. 1998.* Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, Toimituksia 702.
- Granovetter, M. 1973.* The strength of weak ties. American Journal of Sociology 78 (6), 1360–1380.
- Haarni, T. & Karvinen, M. & Koskela, H. & Tani, S. (toim.) 1997.* Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino
- Hall, S. 1999.* Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Hautaniemi, P. 2004.* Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 41.
- Hautamäki, A. 2005.* Johdanto. Teoksessa A. Hautamäki et al. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- Helne, T. 2002.* Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.
- Heritage, J. 1996.* Harold Garfinkel ja etnometodologia. Helsinki: Gaudeamus.

- Hester, S. & Eglin, P. (eds.) 1997.* Culture in Action. Studies in Membership Categorization Analysis. Studies in Ethnomethodology and Conversation Analysis No. 4. Washington, D.C.: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis & University Press of America.
- Hirsiaho, A. & Korpela, M. & Rantalaiho, L. (toim.) 2005.* Kohtaamisia rajoilla. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Horelli, L. & Wallin, S. 2006.* Aikasuunnittelun lähtökohdat. Teoksessa L. Horelli & S. Wallin (toim.) Arjen ajan hallintaa Kokemuksia suomalaisesta aikasuunnittelusta. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2006/9, 10–15.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997.* Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.
- Jayuusi, L. 1984.* Categorization and the Moral Order. Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Jovero, S. & Horelli, L. 2002.* Nuoret ja paikallisuuden merkitys? Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 84. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Järviluoma, H. & Roivainen, I. 1997.* Jäsenkategorisoinnin analyysi kulttuurisena metodina. Sosiologia 34 (1), 15–25.
- Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) 2001.* Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press.
- Keskitalo-Foley, S. 2004.* Kohti kuulumisen maisemia. Toimijuuden tilat ja paikat lappilaisen maaseudun naisten elämäkerroissa. Acta Universitatis Lapponiensis 78. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Koistinen, S. 2007.* Dialogin mahdollisuudet yksin tulleiden pakolaisnuorten kotoutumisen tukena. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 8, 131–149.
- Koponen, M. 2004.* Vertaisryhmä kasvattavana yhteisönä. Tapaustutkimus nuorten musiikkiharrastusryhmästä. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalityö, sosiaalipedagogiikan linja.
- Korkiamäki, R. & Nylund, M. & Raitakari, S. & Roivainen, I. 2008.* Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa I. Roivainen et al. (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 9–20.
- Kurki, L. 2002.* Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: SoPhi.
- Kurki, L. 2006.* Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa L. Kurki & E. Nivala (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press, 115–191.

- Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) 2006.* Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007.* Arki lapsen kokemana – Eksistentiaalisen fenomenologinen haastattelututkimus. Acta Universitatis Lapponensis 111. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Lehtonen, M. & Löytty, O. 2003.* Miksi erilaisuus? Teoksessa M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 7–17.
- Martikainen, T. (toim.) 2006.* Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Nivala, E. 2006.* Kunnan kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisenä ihanteena. Teoksessa L. Kurki & E. Nivala (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press, 25–113.
- Nivala, E. 2007.* Sosiaalipedagogiikka nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 8, 77–105.
- Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.) 2007.* Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Kuopion yliopisto, julkaisuja 73.
- Oksman, V. & Rautiainen, P. 2001.* 'Se on sitä nykypäivää' Matkaviestintä lasten ja nuorten tietoyhteiskuntana. Teoksessa M. Kangassalo & J. Suoranta (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press, 72–86.
- Pietikäinen, S. 2006.* Mahdollisuuksien media. Saamen- ja venäjänkieliset tiedotusvälineet yhteisöjensä voimavarana. Teoksessa T. Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 212–236.
- Pietilä, V. 2007.* Johdatus teoksen maailmaan. Teoksessa A. Schütz: Sosiaalisen maailman merkityksenkäs rakentuminen Johdatus ymmärtävään sosiologiaan. Suomentanut V. Pietilä. Tampere: Vastapaino, 9–22.
- Puuronen, V. 2006.* Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Rautiainen, A. (toim.) 2005.* Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja, Sarja B, oppimateriaalit 4.
- Renninger, K. A. & Shumar, W. (toim.) 2002.* Building Virtual Communities. Learning and Change in Cyberspace. New York: Cambridge University Press.

- Roivainen, I. & Nylund, M. & Korkiamäki, R. & Raitakari, S. (toim.) 2008.* Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ryynänen, S. 2007.* Sosiaalipedagogiikka ja nuorisoriikollisuuden haaste – Case Projeto Axé. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 8, 109–129.
- Sacks, H. 1989.* Harvey Sacks Lectures 1964–1965, edited by G. Jefferson. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Salasuo, M. 2006.* Metsä ei vastaa, jos sinne ei huudeta – nuorten virtuaaliyhteisöllisyys haastaa koko nuorisoalan. *Nuorisotyö* 60 (4), 18–19.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) 2004.* Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes.
- Schütz, A. & Luckmann, T. 1985.* The Structures of the Life-World. Part 1. Northwestern University Studies in Phenomenology & Existential Philosophy. Translated by R.M. Zaner & H.T. Engelhardt. Evanston: Northwestern University Press.
- Sennett, R. 2002.* Työn uusi järjestys. Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta. Suomennos E. Kivinen & D. Kivinen. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, M. 2001.* Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsingin yliopiston koulutus- ja tutkimuskeskus Palmenia, tutkimuksia 6. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Shields, R. 1991.* Places on the Margin. Alternative geographies of modernity. London: Routledge.
- Silverman, D. 1998.* Harvey Sacks. Social Science and Conversation Analysis. Cambridge: Polity Press.
- Strassoldo, R. 1993.* Tilan sosiaalinen rakenne. Tampere: Tampereen teknillisen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun laitos, julkaisuja 21.
- Suutari, M. 2002.* Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 26.
- Tast, E. 2007.* Juuret ja siivet – sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 8, 17–50.
- Tolonen, T. 2001.* Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiiset järjestykset. Helsinki: Gaudeamus.
- Törrönen, M. 1999.* Lasten arki laitoksessa – Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Helsinki University Press.
- Törrönen, M. 2000.* Lapset arjen subjekteina Refleksiivisen etnografian mahdollisuudet. Teoksessa S. Karvinen, T. Pösö & M. Satka (toim.) *Sosiaalitiön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia.* Jyväskylä: SoPhi, 146–167.

- Törrönen, M. 2005.* Lasten arjen yhteisöllisyys ja sosiaaliset verkostot. Teoksessa M. Satka, S. Karvinen-Niinikoski, M. Nylund & S. Hoikkala (toim.) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 218–239.
- Valokivi, H. 2008.* Kansalainen asiakkaana. Tutkimus vanhusten ja lainrikkojien osallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. *Acta Universitatis Tamperensis* 1286. Tampere: Tampere University Press.
- Veijola, S. 2005.* Turistien yhteisöt. Teoksessa A. Hautamäki et al. *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus, 90–113.
- Vilppola, T. 2007.* Reaalipedagoginen toimintaprosessi – sosiaalipedagogisen työn sovellus koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessa. *Acta Universitatis Ouluensis, Series E* 88. Oulu: Oulun yliopisto.
- White, R. & Wyn, J. 2004.* *Youth and Society Exploring the social dynamics of youth experience*. Oxford, NY: Oxford University Press.